

APSINIAUKUSI LIETUVISKOS SPAUDOS PADANGĖ

I
"Naujienu" pradžininkai, esu tikras, leisdamie pirmą laikraščio numerį, turėjo didžiausių vilčių dėl jo ateities. Vieni manė padaryti jį geriausiu informaciniu šaltiniu apie visus pasaulinius įvykius; kiti tikėjosi duoti plačiausių žinių apie pačius moderniausius pasiekimus moksle ir technikoje; tre tieji manė panaudoti laikraščio skiltis lietuviškai visuomenei auklėti pažangos, laisvės ir civilizotų žmonių sugyvenimo keliams.

Ne vienas jų, man rodos, nemane, kad "Naujienu", sulaukusios 30 metų amžiaus, taps vieninteliu pažangios Lietuvos visuomenės dienraščiu ne tik Amerikoje, bet ir visame pasaulyje.

Per tą, palyginti trumpą, laikotarpį gyvenimas padarė daug ratų. Išgyvenome ne tik kovos ir didelių vilčių laikotarpius, bet turėjome progos matyti kai kurias svajones virsiant tikrove. Vėliau gyvenimo banga vėl viską nušlavė, netoliau praėjus mums šiandien vėl atrodo svajone.

Verdancio gyvenimo sukuriose, Amerikoje ir Lietuvoje, atsirado daug įvairių lietuviškų laikraščių, kai kurie jų turėjo panašius užsimojimus, kaip ir "Naujienu", bet paskutinių metų nelemi įvykiai juos nušlavė.

Minint laikraščio sukaktuves, noroms nenoroms prisimena visa lietuviškos spaudos buklė, ir turime pripažinti, kad josios padangė yra labai apsiniaukusi.

II
Pirmieji lietuviškos spaudos pradžininkai turėjo labai didelių sunkumų. Jiems tekdavo ne tik spaudą pagaminti, bet ir skaitytojus pasigaminti. Lietuvis skaitėsi "gramatnu", jeigu jis, tegu dažnai prakaistodamas, mokėdavo savo vardą ir pavardę pasirašyti. Bet ir tokių "gramatnų" lietuvių buvo nedaug. Visi skaitantieji

žinome, kad yra didelis skirtumas tarp "gramatno" ir laikraščio skaitančio žmogaus. Dar didesnis skirtumas yra tarp skaitančio ir suprantančio.

Pirmiems lietuviškiems laikraštiniams, kaip Lietuvoje, taip ir Amerikoje, teko tuos "gramatnus" pripratyti skaityti, o vėliau reikėjo išmokyti suprasti. Straipsnius reikėjo ne tik parašyti, bet juos reikėjo taip parašyti, kad net ir skaityti nemokantieji suprastų. Tenka stebėtis kokių priemonių laikraštiniams turėdavo imtis, kad galėtų išpasakoti gana sudėtingus dalykus.

Pirmieji laikraštiniškai ir jų tvarkomi laikraščiai atliko labai didelį lietuviškos visuomenės auklėjimo darbą. Savo skaitytojus jie ne gavo, bet patys pasidarė.

Lietuvoje šiuo atveju nueita toliau, negu Amerikoje. Lietuviškas laikraščio skaitytojas nejučiomis nuo laikraščio perėjo prie knygos. Tuo tarpu Amerikos lietuvis, kiek man teko girdėti, nuo laikraščio pereina prie radijo arba kelionės automobiliu į laukus. Keliais atvejais bandyta leisti knygos Amerikoje, bet beveik kiekvieną kartą knygu leidėjai turėdavo nutraukti savo darbą.

Kartu su besiplatinančia spauda atsirado lietuvių tarpe ir rašytojų, kuriais ir svetui galėtume pasirodyti. Jeigu kai kurie lietuviški rašytojų darbai būtų išversti į svetimas kalbas, tai ne kiek lietuviams netektų dėl jų raudonoti. Atsirado Lietuvoje žurnalų, kurie buvo ne blogiau tvarkomi už civilizotų kraštų panašius leidinius. Atsirado spausdintų, leidyklų ir popieriaus dirbtuvių, kurios spaudos reikalą pakėlė civilizotų vakarų Europos kraštų auštumon.

Kai "gramatni" išmoko skaityti ir suprasti, kai lietuviškos mokyklos kiekvieną metų išleisdavo vis didesnę aukštesnį mokslo baigusių žmonių,

spausdintų žodžių besirūpiną žmonės susidūrė su kitu sunkumu: lietuvių kalbos neturtinumu. Kai kurie skųsdavosi, kad lietuviškai jie negalėdavo taip aiškiai nusakyti savo minties, kaip jie galėdavo tati padaryti svetimoje kalboje.

Bet ir šis reikalas buvo nugalėtas. Keli bendro darbo metai parodė, kad lietuvių kalba tartingesnė už daugelį kitų kalbų, kaip ir paplitusių kalbų, kad lietuviškai galima nusakyti pačius sudėtingiausius dalykus. Jeigu vieno žodžio nežinojo žemaitis, tai jį žinojo čukas; jeigu nežinojo nei žemaitis, nei dzukas, tai tą žodį vartojo kaptas arba zanavykas. Lietuvių kalba pasirodė pakankamai turtinga ir pakankamai lanksti, kad ją galima būtų išreikšti pačius jautriausius žmonių išgyvenimo antspalvius.

Ne vienas savan kaiman sugrįžęs amerikietis jautėsi "gri-norium", nes kaimas, laikraščio, knygos ir mokyklos skatinamas, jau nekallėjo ta pačia kalba, kuria kalbėjo šiuo atveju vietoje stovėjęs "amerikonas".

Šią paskutiniais trim šimtmečiais padarytą pažangą lietuvių tarpe pastebėjo visi kaimynai. Ta pažanga kiekvienam lietuviui davė reikalingą pasitikėjimo savimi, jis matė ir jautė, kad savarankas gyvenimas yra daug našesnis. O laikraštiniškai jį sukėlė nepaprasto džiaugsmo, nes jis visą laiką svajojo apie geresnį savųjų gyvenimą, jis visą laiką stengėsi iš pavergtų atsilikusių padaryti susipratusių ir kartu su pažangiu pasauliu pirmyn žengiančius žmones.

III
Na, o kaip šiandien lietuviškas laikraštiniškai gali jaustis?

Spaudos draudimo laikais Lietuvoje spaudos nebuvo, bet lietuvių galėjo pasiekti Prusijoje ir ten spausdinti savo rašinius. Šiandien, jeigu neskaityti kartais pasirodančių nelegalių lapelių, Lietuvoje jokios spaudos nėra, bet lietuvis ir į prusus negali išvažiuoti, nes laisvę mylis prusas yra tokioj pačioj

nacių vergijoje, kaip ir visa Lietuva.

Ziauriausios caro priespaudos laikais lietuvių galėjo priartėti prie socialistų, kurie vedė tokią pat griežtą kovą prieš carą, kaip ir pavergtos tautos, galėjo pasiskųsti jiems apie savo krašto nelaimes, o šie visuomet rasdavo progos savo rašiniuose iškelti aiškien nelemius įvykius. Šiandien lietuvių negali kurti į Rusijos socialistus, nes jie patys visuose Rusijos užkampiuose persekiojami su tokiu pat žiaurumu, jei ne žiauriau, kaip ir rūpi lietuvių.

Caro laikais, pagaliau ir vokiečių okupacijos laikais pirmojo karo metu, kovotojai dėl laisvės galėjo pasigaminti mažas spausdėles, parsispausdinti raidžių, įsigyti popieriaus ir atspausdinti lapelius pačiais svarbiausiais gyvenimo klausimais. Šiandien toks dalykas beveik neįmanomas, nes diktafūriskas režimas kontroliuoja ne tik kiekvieną popieriaus lapą, bet ir kiekvieną daiktą gramą.

Kai kas man gali priminti, kad caro laikais pačioje Rusijoje nebuvo jokių lietuvių kalboje leidžiamų laikraščių, o dabar ten leidžiamos "Tiesos", "Tarybų Lietuvos" ir kitokie spausdiniai. Bet juk ir Kaune vokiečiai leidžia "I Laisvę", "Oslando Žinias" ir kitokius laikraščius. Niekas, manau, nedrįs jų pavadinti laikraščiais, kurie rūpintųsi Lietuvos ateitimi ir lietuvių gerove. Tai yra okupantų spauda, kurios tikslas labiau pavergti Lietuvą ir galimai daugiau pakenkti patiems lietuviams.

Caras, norėdamas kolonizuoti Lietuvą, įvedė graždanakas. Bet tais laikais kiekvienas lietuvis, kuriam būdavo įbrukamas spausdinsys su graždanakomis, žinojo, kuo visas reikalas kvepėjo. Caras ilgus metus stengėsi primesti graždanakas, bet jie pralaimėjo. Caras buvo priverstas nusileisti užsispyrusiam lietuviui.

Stalipas, žinodamas lietuvių užsispyrimą, graždanakų ne bandė įvesti, bet savo spaus-

dinius jis spausdina tokiu pat dvasioje, kaip tai darė caras. Stalinas yra užsispyręs kolonizuoti Lietuvą, todėl jis ir vartoja tas pačias priemones. Šiuo atveju jie yra laimingesnis už carą. Caro pasikirti gubernatoriai negalėdavo surasti lietuvių, kurie padėtų iš rusų kalbos rašinius versti į graždanakinę lietuvių kalbą. Tuo tarpu Stalinas išsivežė į Maskvą visą eilę lietuvių, kurie vertimo darbą jam atlieka.

Maskvon išvežti jaunuoliai nežino, ką reikią spaudos laisvės neturėti, nes jiems neteko dėl jos kovoti. Jiems teko lietuviškas mokyklas lankyti, kai laisvė jau buvo iškovota. Todėl ir netenka stebėtis, kad jie taip lengvai kolonizatorių tarnybą nuėjo.

Nereikia manyti, kad ir jiems Maskvoje pyragai. Dauguma jų norėtų Amerikon patekti, kuri jiems rojium atrodo. Kiekvienas jų būtų patenkintas, jeigu galėtų grįžti Lietuvon, užlikti užkampin ir ramiai gyventi "buržuazinę santvarką".

Tuo tarpu visi tie Maskvon išvežtieji lietuvių veda labai įdomingą Lietuvos laisvės ir pažangai darbą. Maskvoje daromi vertimai į lietuvių kalbą nei kiek neprablaivina apsiniaukusios padangės.

IV.
Bet nereikia vien kalbėti apie Lietuvą. Prieš 20-30 metų Amerikoje leidžiamas lietuvių spauda buvo nukreipta prieš Lietuvos kolonizatorius ir laisvės priešus. Šiandien ir pačioje Amerikoje Maskva, caro kolonialinės politikos tęsėja, spausdina savo laikraščius lietuvių kalba ir platina juos lietuvių tarpe.

Ši aplinkybė ne kiek nepagerina lietuviškos spaudos būklės. Tati tikrai padidina pažangos ir laisvės priešų ciles.

"Aušra" nešė lietuviams vilčių, jog tamsi naktis praeis ir saulė vėl patekės.

"Naujienu" dabar privalo būti tuo kelrodžiu, kuris gaidvins vilčių ir rodyt kelią apsi-

SENOVĖS LIETUVOS PINIGAI

Seniausieji Lietuvos pinigai, kartais dar randami Lietuvoje, buvo vadinami kapomis. Tai buvo sidabriniai pinigai, nulietai tam tikrose formose. Vardas kapa spėjama, paeina iš to, kad tie pinigai buvo kapojami. Jų užtikama įvairių formų, kartais su įvairiais ženklais, kartais be jokių ženklų. Apie tuos pinigus jokių rašytų dokumentų nėra užsilikę, o todėl apie juos galima spėlioti ir daryti išvadas tik pagal radinius.

Apie kapas spėjama, kad jas liūdavo ne tik kunigaikščiai, bet ir privatus žmonės, kurie juose dėdavo savo ženklus. Tie seniausieji Lietuvos pinigai kartais atrandami su įkirtimais. Manoma, kad įkirtimai būdavo daromi norint persitikrinti, ar pinigai tikrai yra iš sidabro.

(Kapa—senovės lietuvių pinigų vienetas: Viena kapa—60 skatikų. Kapomis ir dabar Lietuvos ukininkai skaičiuoja; 60 javų pėdų sudaro vieną kapą).

Kaltiniai pinigai Lietuvoje pasirodė tik 14 ir 15 amžiuose, iki Zigmanto Augusto laikų Lietuvoje buvo kaltinami pinigai tik iš sidabro, o nuo Zigmanto Augusto laikų pradėta pinigus kalti ir iš auksu. Vėliau, Jono Kazimiero laikais, pradėjo pinigus kalti ir iš vario.

Pirmieji kaltiniai pinigai, dokumentuose minimi jau 1387 metais, buvo sidabriniai pinigėliai. 10 pinigėlių buvo lygus vienam skatikui. Vėliau, 16 amžiuje pinigėlių vertė buvo pakeista.

Po Vytauto iki Aleksandro laikų lietuviškų pinigų neužtikinama. Tais laikais Lietuvoje buvo vartojami svetimi pinigai.

— Kazys Varkala.

pinigai, daugiausiai Prahos skatikai.

Aleksandro laikais Lietuvoje vėl buvo kalami lietuviški pinigai. Buvo kalami pinigėliai, puskatikiai (5 pinigėlių) ir skatikai. Zigmanto Antrojo laikais žinoma buvo pinigų kalykla Vilniuje. Tada buvo kalami puskatikiai ir skatikai, kitų bent nėra užsilikusių.

Vėlesniais laikais pinigų rūšys pajavirėjo. Zigmanto Augusto laikais jau buvo kalama iš sidabro: obolis, denaras, dvidenaris, puskatikis, skatikas, trečiukas (trys skatikai), ketvirtukas, šeštukas, taleris arba puskapis (30 skatikų). Zigmanto Augusto laikais pasirodė pirmieji Lietuvoje kaltinti lietuviški auksiniai pinigai, dukatai arba auksiniai, vadinami dar ir "raudonaisiais".

Vėliau, Stepono Batoriaus laikuose, vėl buvo kalama labai įvairių lietuviškų pinigų. Steponas Batorius pirmas pradėjo ant lietuviškų pinigų rašyti ne tik savo kunigaikščio titulą, bet ir Lenkijos karaliaus titulą. Bet pinigai buvo lietuviški tuo žvilgsniu, kad jie turėjo skirtingą vertę nuo lenkiškų pinigų. Tik vėlesniais laikais pinigų vertė buvo bandoma sulyginti. Bet kaip visur tais laikais, taip ir Lietuvoje, pinigų kalimas buvo labai "margas biznis". Pinigų vertė dažnai buvo keičiama, pinigai buvo įvairūs ir ne tik atskiri kunigaikščiai, bet ir atskiri didžiūnai arba pinigų kalyklos neretai su pinigų kalimu darė biznį, kaitaliojo auksu arba sidabro vertę.

NAUJIENŲ VIENŲ METŲ SUKAKTUVIŲ KONCERTAS PILSEN AUDITORIJOJE VASARIO 21 DIENĄ 1915 METAIS.

Sveikiname NAUJIENAS ir linkime joms
ilgiausių metų!

ARCHER AVE. FURNITURE MFG.

JOS. KAZIKAITIS, Sav.
4140 Archer Avenue
Tel. LAFAYETTE 3516

NAUJIENOS yra užsitarnavusios didesnę lietuvių
pagarbą!

James Coal Company

CHICAGO, ILLINOIS

30 METŲ SUKAKTUVIŲ PROGA

Linkiu

NAUJIENOMS

Didžiausio Pasisekimo!

Esu NAUJIENŲ skaitytojas nuo pat
pirmo jų numerio.

A. F. CZESNA

1657 West 45th Street

CHICAGO, ILL.

SVEIKINAME
NAUJIENAS
KARTU IR VISUS
LIETUVIUS

O'MALLEY and McKAY, Inc.

GENERAL INSURANCE AGENTS

222 WEST ADAMS STREET

Room 1548-54

Phone CENTral 5208

TRYS DEŠIMTYS METŲ PAŽANGOS IR KULTūros DARBO

Šių 1944 metų vasario 19 d. dienraštis "Naujienos" atidarė naują Amerikos lietuvių visuomeninio gyvenimo knygos puslapį, nes tą dieną sukako lygiai trys dešimtys metų nuo to laiko, kada šis Amerikos lietuvių dienraštis išvydo pasaulį.

Man to numerio neteko matyti. Ir dar po to per keletą metų "Naujienos" teko gauti ir skaityti tik retkarčiais, nes po pračio Pasaulinio Karo besiblaškant po Europos ir Azijos kontinentus nebuvo galima laikraštį pastoviai gauti.

"Naujienose" bendradarbiauti pradėjau būdamas tolimoj Azijoje; pirmiausia iš Rusijos, o vėliau iš Kinijos. Vėliau, atvažiavęs į šią šalį, persitkiau, kad rašinėdamas į šį dienraštį klaidos nepadarau, nes šio dienraščio bendradarbių raštai nėra "perkrikštijami" ir juos skaito tikstančiai lietuvių. Tai yra didžiausias atlyginimas, kokį tik gali gauti laisvas laikraščio bendradarbis.

Per tuos 30 metų "Naujienų" dienraščio gyvavimo sudarė trys dešimtys naujų ir įdomių Amerikos visuomeninio gyvenimo knygų. Ir kas svarbiausia, kad pirmas šio dienraščio redaktorius dr. Pius Grigaitis, ir šandien stovį prie jo vairo sveikas, energingas ir pilnas pasiryžimo, tarnauti ne tik Amerikos lietuviams, bet ir bendrai visiems lietuviams ir Lietuvai.

Dr. P. Grigaitis pradėjo darbuotis už politinę ir ekonominę Lietuvos žmonių laisvę nuo pat jaunystės būdamas Lietuvoje, kada ją dar valdė Rusijos caras, o jo žiaurus žandarai slopino kiekvieną lietuvių pasijudimą. Mažai jau mes šandien turime tų vyrų, kurie tais sunkiais carizmo priešpados laikais drįso tarti žodį už pavergtųjų reikalus. Jie buvo caro žandarų grūdami į kalėjimus, siunčiami į katorgas ir net teisiami mirti. Ir vienas iš tų, susilaukusių iš caro teismų už lietuvių bausmės, buvo dabartinis "Naujienų" redaktorius, Pius Grigaitis. Bet draugai jį išlaisvino prieš pat teismą. Ir tie, kurie dalyvavo tame išlaisvinimo darbe, jei dar nors vienas iš jų kur yra gyvas, gali didžiuotis savo atliktu darbu. Nes jie paliosavo jauną vyrą, kuris visą savo gyvenimą pašventė tiems tikslams, už kuriuos jie kovojo. Tai už politinę ir ekonominę Lietuvos ir visos žmonių laisvę.

Šio laikraščio lietuvių tarpe atliktas pažangos darbas yra tiesiog neįkainojamas.

Šimtai, o gal net tukstančiai lietuvių skaitydami ir rašinėdami per tuos tris dešėtus metų įvairias žinutes į "Naujienas", išmokė ne tik praktiškai vartoti plunksną, bet ir logiškai protauti, "Naujienos" per tą 30 metų buvo ir yra viena iš svarbiausių politinio ir ekonominio Amerikos lietuvių gyvenimo mokyklų. Be jų būtų buvę labai sunku šiais politinio "humbugizmo" laikais sveikai orientuotis.

Kad būtų visiems aišku, ką reiškia žodis "humbug", teks truputį atsisolti nuo temos. Šio žodžio istorija yra tokia. Kartą du vaikai sugalvojo gamtininkui Charles Darwinui iškirsti šposą. Jie paėmė vieno vabalų galvą, kito sparnelius, dar kito kojas ir dar kito visą kūną, sulipdė į daiktą ir su tuo keistu vabalu nuėjo pas gamtininką. Vyresnis iš jų Darvino užklaušė, rodydamas vabalą: "Meldžiu pasakyti mums, kokis čia gali būti vabalas?" (angliškai vabalas vadinasi bug).

Gamtininkas pažvelgė į vabalą ir paskui į vaikus ir užklaušė: "Did it hum?" (Ar jis bįzgē?)—"O taip, tamista". "Tokiū būdu," pareiškė Darvinas — "tai bus humbug" (bįzg-vabalis).

Vėliau šis žodis anglų kalboje įgavo pilietinę teisę ir dabar visokios apgavystės yra vadinamos "humbugu". Tų "bįzgvalių" daug atsirado po pračio karo politinėse organizacijose ir lietuvių tarpe. Bet čia tuos bįzgvalius klijuoja ne vaikai, kad pasijuokti, bet nusidėvėję politikieriai, kad galėtų surasti už save žioplesnius.

"Naujienų" red. dr. P. Grigaitis pasirodė labai geras tos rūšies gamtininkas. Jis numaskuoja kiekvieną "bįzgvalį", kokį tik tie politikieriai sulipdo. O jie lipo jų daug. Tie jų bįzgvaliai susideda iš įvairių spalvų. Kaip tai: rudų, raudonų ir juodų.

Tarpe vaikų ir tų politikierių, kurie atliko ir atlieka tą lipdymo keistų "humbugų", yra didelis skirtumas. Vaikai, sugauti padarę apgavystę, susisarmatija ir daugiau išdaigų nebekrečia. Visai kas kita yra su mūsų vargšais politikieriais. Jie neturi nė tiek savigarbos, kaip tie "humbugai" sulipdę vaikai. Neturi jie nė paprasto padornumo, nes akiplėšiškai niekina tuos, kurie numaskuoja jų sulipdytus "bįzgvalius".

O "Naujienos" per tuos tris dešimtis metų daug jų, bįzgvalių numaskavo.

Dienraščio atliktas per tuos 30 metų patarnavimas Amerikos lietuvių kultūrinuose ir visuomeniniuose reikaluose tiesiog neįkainojamas. Kas tik ką sumanė rengti: balių, teatrą, koncertą, suvažiavimą, susirinkimą ar kokį "parę", rašo į "Naujienas." Kas panorėjo kieno dukteris, moteris, sūnus ar ir juos pačius pagarsinti,—rašo į "Naujienas." Jei ką ištiko kokia nelaimė,—apsirgo, susižeidė ar kaip kitaip nepasisekė, žiūrėk "Naujienas": ten jau rasi ką nors apie tai parašytą. Bendrai imant, "Naujienų" skaitytojai, bendradarbiai ir pati redakcija bei administracija sudaro bendrą visų Amerikos lietuvių šeimyną. Kitaip ir negali būti. Dienraštis tarnauja visuomenei, o visuomenė palaiko dienraštį. Jei visuomenė negautų progos dalyvauti su visokiais savo reikalais dienraščio špaltų rate, tas ratas nesisuktų. Visuomenė jį suka

Tėviškę Paliekant

Sudiev, draugai ir draugės!
Likimas veja iš tėvynės.
Vyktu kur tigras svaigia...
Dėl kashio duonos kasdieninės

Neliūsk, berželi, nusiminęs
Stovėdamas laukuose, —
Mane praris gal vandenynas,
Tu—likęs vis žaliuosi.

Grįšiu suradęs dalia,
Tada tave aš apkabins
(Tikėk—taip būti gali!)
Karštai prispausiu prie krūtinės.

Praris beširdis vandenynas,
Ar žūsiu tigro naguose,
Tik tu mane čia atsiminė,
Berželi, apdainuosi.

Sudiev, kam nepaspaudžiau
rankos,
Ir giminei, ką nepažino...
Viešėt tėvynę jau užtenka—
Likimas žiauriai pavaišino.

—K. C. Lietuvis.

1937. III. 7 d.

ir visuomenę į jį pila savo
"grūdus". Nors gal tie jų grūdai karliai ir nebuna labai geros rūšies, bet jie yra visuomenės nuosavybė. Žinoma, kartais atsiranda ir "bįzgvalių", bet "Naujienos" greit juos numaskuoja, o pažangioji visuomenė juos išspyrė iš savo tarpo lauk, ir visas pasibairgė.

Iš tiesų reikėtų daug išsamesnio straipsnio, kad būtų galima nupiešti bent kiek panašų paveikslą, kuris parodytų, kiek šio dienraščio yra nuveikta per tą 30 metų.

Tiems nuopelnams apskaičiuoti reikėtų perversiti visus "Naujienų" 30-ties metų numerius ir tik vien iš jų antraščių susidarytų storokos knygos.

Kartais kyla klausimas kas bus su "Naujinomis", kuomet povaliai pasens ir pasitrauks iš laikraščio vadovybės senėni dar iš Lietuvos atvažiavę jų vedėjai ir darbuotojai? Naujieniečiai daug tuo neturėtų rūpintis. Jie yra išauklėję gražų būrį pažangaus jaunimo ir jie palaikys dienraštį. Jau jei jis ir nebus tokis lietuviškas, bet jis bus lietuvių rankose ir gins jų reikalus bei ugdytų kultūrą dvasią. Tiesa, dabartinis karas daug pakenkė ir iškrikdė jaunomene. Bet ji ir vėl sugrįš. Užims pavargusių senesniųjų veikėjų vietas ir "Naujienos" gyvuos dar per ilgus, ilgus metus.

Per šiuos tris dešimtis metų "Naujienų" įsteigėjai, redakcija, bendradarbiai ir visi naujieniečiai padarė tik gražią darbo pradžią. Tai buvo trys dešimtys metų pažangos ir kultūros darbo.

—Jonas Ascilla.

TAUPYMU SĄSKAITOS IR APSAUGOS DEŽUTĖS

MUSŲ BANKE JUMS BUS
MALONIAI PATARNAUTA

The LIVE STOCK
NATIONAL BANK
of CHICAGO

4150 S. Halsted Street

NARYS FEDERAL RESERVE SYSTEM IR FEDERAL
DEPOSIT INSURANCE CORPORATION

VALANDOS:

9 val. ryto iki 3 popiet. Šeštadieniais 9 val. ryto iki 2 popiet

GARSINKITĖS "NAUJIENOSE"

Lai gyvuoja NAUJIENOS ilgiausius metus!

MILDA BUICK SALES

DOMINIKAS KURAITIS,
Savininkas

VIENINTĖLE LIETUVIŲ BUICK'O AGENTURA

907 W. 35th Street

Telefonas LAFayette 2022

Chicago, Ill.

Rez. Tel. CEDarcrest 6161

Tegul NAUJIENOS padės
lietuviams iškovoti
nepriklausomybę!

**BEN. J.
KAZANAUSKAS**

2202 W. Cermak Rd.
Tel. CANAL 8887

NAUJIENOS
neatlaidžiai ir pavyzdingai
kovoja su visokia
nedorybe.

**CHARLES
KRIŠČIŪNAS**

Perfect for
today's popular
"Tossed"
salads

**KRAFT FRENCH
DRESSING**

AMERICA'S LARGEST
SELLING BRAND

MIKAS SILEIKIS

Menas Kultūros ir Antikultūros Šviesoj

Prieš mūsų akis stovi daug
neaiškų klausimų, kurie mus
jaudina. Gyvename dvasinio,
politinio ir ekonominio sukrė-
timo laikais. Su pradžia 20-to
amžiaus pasaulio įžengė į te-
chnikos ir taip vadinamą "mo-
dernizmo" gaidynę. Šio am-
žiaus pažanga yra tiesinis dar-
iš 19-to amžiaus pabaigos. Per
paskutinius 25 metus daug kas
nauja buvo išrasta ir senieji
išradimai pagerinti. Buvo iš-
rastas ir išbulintintas radijas,
išrasta daug naujų mašinų; iš-
rasta sintetinė guma, išvystyta
orlaivininkystė; surastos
naujos gyduolės — "sulfa",
"pencilinas" ir t. t.

Išradimus akstina kariniai
pasiruošimai ir bendri pažan-
gos motyvai. Bet technikos iš-
radimai, deja, virsta antikul-
tūros įrankiu ir ji nukenčia
nuo savo išradimų. Karas yra
didžiausias žmonių kultūros
naikintojas. Praeitį rodo, kad
po karų sekė skurdas, ligos,
kultūrinis puolimas ir, paga-
liau, — plikieji amžiai. Karai
išnaikina sveikiausiąjį jaunim-
ą. Medicinos raportai jau
dabar rodo, kad arti 50 nuo-
šimčių iš karo grįžusių kareiv-
ių, turi didesnius arba ma-
žesnius protinius pakrikimus.
Jau nekalbant apie fizinę su-
žeidimą. Juk šitie jaunuoliai,
sveiki budami, būti galė-
ję daug gero duoti savo val-
stybei ir tautai. Kultūrinį ir
ekonominį gyvenimą karai ne-
retai pasuka į naują kryptį ir
vėl iš nauja kuriasi gyvenim-
as, tik jau skirtingose sąly-
gose.

Žmonijos pažanga visuomet
yra aktualiausias klausim-
as, kaip ir materialinis gy-
venimas. Menas kuriasi iš tau-
tos sielos ir proto. Demokrati-
nėje santvarkoje menas veikia
nepriklausomai, nevaržomas
nei politikos, nei tikybiniais
varžtais. Demokratinėse val-
stybėse vaizduojamasis menas
taip pat turi savo pažangą ir
"naujus išradimus". Vėliau
matysime, kaip menas derina-
si su praktišku visuomenės gy-
venimu. Šiais laikais yra daug
kalbama apie "modernizmą".
Žodis "modernizmas" savo ri-
bose neturi ypatingos, apibrėž-
tos prasmės. Viskas vyksta
paprastu būdu, kaip ir visuo-
met. "Modernizmas" yra per-
gyvenamasis laikas. Jis nieko
ypatinga nepasako, tačiau jis
yra aktualus klausimas ir
kaip žmonės jį supranta.

Naujasis menas architektūroje
ir technikoje.

Nauji išradimai turi savo
priežastis. Menas taip pat ne-
stovi vietoje, ieško naujų mo-
tyvų ir tuo būdu keičiasi. Daug
kas yra girdėjęs apie naująjį
meną — "kubizmą" vadinamą.
Bet kas jis yra? Kam jis rei-
kalingas ir ką jis mums davė?

Moderniškojo meno judėji-
mas, įsibrovęs į šiaurės Ame-
riką, — laisvės ir ekonominių
išteklių šalį, — rado plačią dir-
vą toliau vystytis. Kaip dau-
gelis kitų kultūros ir pažangos
elementų pradžia buvo Euro-
poj, taip ir Amerikos menas
buvo atneštas iš Europos ir
laikų nuo laiko papildomas
naujais motyvais.

Kubizmą išgalvojo Pablo
Picasso, Ispanijoje gimęs žy-
das, vėliau apsigyvenęs Pary-
žiuje. Picasso kubizmas yra
trikampės formos tapyba, ki-
taip sakant, — penkto išmatavi-
mo kubų eksperimentas, ku-
rį jis pats praktikavo ir turė-
jo daug sekėjų, o vėliau daug
kopijuotojų. Pradžioje kubiz-
mas veikia tiksliai ant drobės,
palyginti schematinėse detalė-
se. Prancūzas, vardu Leger
(Ležė), kubizmą bando sieni-

nėjų tapyboje ir taiko jį plaka-
tui.

Kubizmas, atsiradęs Pary-
žiuje, neturi ribų — plinta po
pasaulį. Po Pirmojo Pasauli-
nio karo Amerikoje kubizmą
bandyta įrašyti į erdvę tiesio-
mis architektūrinėmis ir tri-
kampėmis linijomis. Angliškai
ši stilių vadina "stream line."

Iš "nesuprantamo" kubiz-
mo elementų vystosi paplokš-
čias rakandų prototipas, nu-
stumdamas dekoratyvinį stilių
už nugaros. Vėliau kubizmo
idėja atkreipia dėmesį į auto-
mobilį ir į orlaivį, kurie netu-
rėjo dabartinės savo išvaiz-
dos. Ačiū kubizmui, visos mo-
derniškos dirbtuvės, mašinos,
aukštieji trobesiai ir namų vi-
daus įrengimai, dabar sudaro
bendrą tiesių linijų išvaizdą
ir jaukią atmosferą. Rodos,
visa daikto forma išplautas iš
linijų, be kampų, be dekora-
cijų. Romantiškas stilius atsi-
maino. Naujieji gyvenami na-
mai statomi patogesni, švie-
sesni ir sveikesni gyventi.
Kambariai pritaikomi rakan-
dų stiliui ir bendrai žiūrima į
patogumus.

Kas atsimena neseniai bu-
vusias Pasaulines Parodas
Chicagoje ir New Yorke, žino,
kaip atrodo iš kubizmo idėjos
kilusios architektūros pastatų
išvaizda. Tai buvo pirmas drą-
sus žingsnis išbandyti naująją
architektūrą laikinoje statybo-
je. Dabar New York'o Empire
State Bldg. arba Chrysler dan-
goraižis ir daugelis kitų, šai-
posi iš pajudusių gotikos ka-
tedrų.

Kubizmo menas ieško ne-
tik naujų mechaninių archi-
tektūrininių (plokštumų) for-
mų, jis stengiasi atnaujinti sa-
vę. Gamta ir žmogus lieka iš-
mesti iš repertuaro. Mecha-
nika ir technika daro didelį šuo-
lį pirmyn. Bet toli gražu, ne-
simato galo sintetinio moder-
nizmo įkvėpimui. Daug ko
dar reikės atsiekti arba teks
suklupti. Tiksliai dar pradžia
didelio užsimojimo, kuris ga-
li baigtis katastrofa.

Vaizduojamo meno srityse
tebeviešpatauja didelė konfu-
zija pilname dekadanso laips-
nyje. Abstraktiniai kubizmo
elementai susipina su kitais
prieštaraujančiais elementais
ir duoda naują kryptį evoliu-
cijos tendencijai. Gimsta nau-
ji meno motyvai ir kultai —

futurizmas, orfizmas, sinkro-
nizmas, purizmas, ekspresio-
nizmas, integralizmas, vorti-
cizmas, dadaizmas ir surrea-
lizmas. Kokia konfuzija darsi
iš pritvinkusio intelekto
jautrumo! Sakyti meno kul-
tai tiek susimaišo, kad darosi
sunku juos atskirti vienus nuo
kitų. Dauguma jų turi didelių
panašumų, kaip senovės Ba-
bilonio, Asirijos ir Egipto me-
nai. Tačiau šie neturi veik jo-
kios reikšmės.

Nežiūrint šitų schematinių
abstraktų, kurie vis dėlto dil-
gina intelektualinius jausmus
ir kelia prieš save maištą, ku-
bizmas, iš esmės mechaniškas
elementas, koncentruoja sė-
technikoje. Ignoruoja reali-
mą, visiškai atmets aukščia-
u minėtus ginčijamus kultus ir
įsivertina technikoje.

Oficialioji architektūra jau
nebeišlaiko senųjų savo tra-
dicijų bei formos, nes bendri
technikos ir ekonomijos rei-
kalavimai pasikeitė. Vaizduo-
jamasis menas — tapyba, skul-
ptūra, kartu ir muzika, dar
tebesilaiko senosios klasiškos
formos ir kelia maištą prieš
modernizmo dvasios bangas —
protestuoja prieš sintetinį me-
ną. Tačiau "modernizmas" ne-
tik nepraranda savo sąvokos,
bet plinta dailės ir muzikos
menų srityse. Publika pajun-
ta naujas rūbų madas, griežtą
jų atmainą, kartais juokingus.
bet tik naujus. Žmonės, pagau-
ti "sintetinio upo", nebesu-
vokia nei skonio, nei grožio. Vis-
kas greitai keičiasi, greitai pa-
sensta. Kuone kasdien naujos
mados, kurios, tiesa, niekuo-
met nei buvo pastevus daly-
kas, vis dėlto veikia į žmones.

Šiandien skaitome tautų ir
visuomenės dezorientacijos
dienes. Žmonės žymioje daly-
je pradėjo nustoti senų pažiū-
rų ir, bendrame sąmyšyje, ne-
įstengia įsigyti aiškesnės min-
ties. Iš dalies čia gali būti kal-
ta "tobuloji" technika, greitas
susiėkimas, — krikdo senuo-
sius įsitikinimus ir jaudina
žmones. Politikos įtaka su vi-
sa savo agitacija, drumsčia
žmonių nuotaiką, krikdo dirk-
snius ir kelia neapykantą vi-
enų prieš kitus. Žmonės nusto-
ja orientacijos ir lengvai pa-
sidūda visokiems "vadi-
mams."

Amerikos menas ir visuomenė

Amerikos menas nėra gry-
nai tautinis — jis ir nebuvo tau-
tinis. Amerikos meną kai kas
vadina "patriotiniu" ir "tradi-
ciniu" menu. Gal tai dėl to,
kad Amerikos menas yra į-
kvėptas svetimų doktrinų ir

sumaišytas su svetimom įta-
kom. Tokiu būdu jis neturi
savo vidinės didybės, nes A-
merikoje gyvena tautų miš-
nys. Kubizmas Amerikos vaiz-
duojamo meno srityje visiškai
nustojė reikšmės. Šių dienų
Amerikos lipdyba irgi ieško
naujų motyvų Afrikos negrų
primityvėje skulpturoje, me-
nininkai studijuoja Egiptą.
Bando surasti naujas formu-
les, stengiasi nustatyti naują
stilių. Pasėkoje to, menas atsi-
maino, iškrypsta ir visa faktū-
ra darosi primitiviška.

Amerikos menininkai pra-
džioje 1920 m. susiskaldė į
dvi priešingas grupes dėl
prieštaraujančių vieni kitiems
vaizduojamo meno principų.
Realizmas susikerta su mo-
dernizmu, klasiška muzika —
su "populiaria" muzika. Ir vie-
na ir antra pusė turi savo se-
kėjus. Vieni stoja už realizmą,
su kuriuo siela ir papročiais
buvo susigvenę. Jaunoji kar-
ta, netekus gamtos pamėgimo,
jaudinama "sintetinio upo",
aklų seka taip vadinamą Hol-
lywood'o "kultūrą". Vieni mė-
gsta klasišką muziką — simfo-
nijų ir operą, o kiti gatvinę
"populiarią" muziką ir tyčio-
jasi iš klasiškos muzikos: va-
dina ją "uodų birzgimu". Jie
mėgsta ausis skeliančią kaka-
foniją, kuri nėra meniška mu-
zika. Jos kilmė yra primity-
viškos laukinių muzikos atža-
la. Šiais laikais mūsų sklupto-
riai, kaip sakiau, kopijuoja
laukinių dar gyventojų primi-

NAUJIENOS YRA UŽSITARNAVUSIOS DIDELES LIETUVIŲ
PAGARBOS

HOME CRYSTAL LAUNDRIES

"The PRIDE of the HOUSEWIFE"

S. PRIMACK, President

Ir VISI Home Crystal Laundries Darbininkai

4204-22 So. Western Avenue

Tel. Lafayette 9700

Sveikinam Naujienas

Bowman Dairy Company

Linkime Naujienoms didžiausio pasisekimo!

**KOZICK'S HOME MADE SAUSAGE
AND DELICATESSEN**4178 Archer Avenue
LAFAYETTE 278330 metų sukaktuvių proga linkiu NAUJIENOMS
didžiausio pasisekimo!

NATHAN KANTER

**MONARCH
LIQUOR**

3529 So. Halsted Street

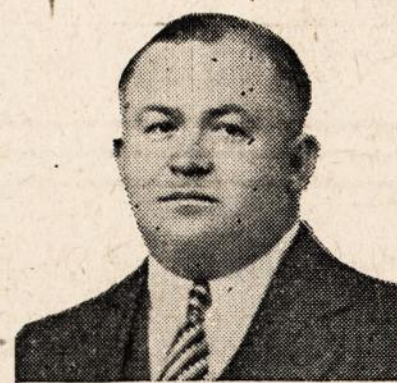
Tel. Yards 6054

CHICAGO, ILL.

LAI GYVUOJA NAUJIENOS
ILGIAUSIUS METUS!**JAY-BEE
BOWLING ALLEYS**2002 WEST 51st STREET
Telephone REpublic 1048

John J. Bucz

Joseph Haas

STANLEY WELICKA

SVEIKINAME NAUJIENAS IR
LINKIME JOMS ILGIAUSIŲ
METŲ!**STANLEY TAVERN**

STANLEY IR SOFIJA WELICKAI

4119 SO. ASHLAND AVENUE

Tel. YARDS 0107

**ATSIMINIMAI RYŠIUM SU "NAUJIENŲ"
JUBILIEJUM**

Rodosi, visai dar neseniai buvo 1914 metai. Bet žmogaus gyvenime toji skaitlinė padarė didelę žymę: kas tada buvo 20 metų amžiaus, tas šiandien priskaito pusę šimto; kas buvo 30 metų, tas šiandien jau 60 metų.

Kaip greit tie metai prabėgo! Kiek daug pergyventa, kiek daug visko patirta, — ir linksmų ir liudnų valandų.

Audringi tai buvo metai, nes tada prasidėjo Pirmasis Pasaulinis Karas. Bet šie 1944 m. yra dar audringesni, nes siaučia dar baisėnis, dar didesnis karas. Tada kaizerio suorganizuota karo mašina kaniulėmis griovė miestus ir miestelius; šiandien tai pasenęs dalykas. Šiandien skraido geležiniai "paukščiai" ir mėtomi milžiniški kiaušiniai, kurie sveria po kelias tonas.

Viskas keičiasi, viskas maišosi. Prabėgo metai, kaip pavasario vandenys. Prieš 30 metų aš su savo šeima gyvenau Worcester, Mass. Kai "Naujienų" pirmas numeris pasiekė mūsų namus, tai mes buvome keturi vyrai ir viena moteris, vos 22 metų amžiaus. Jauniausias sunus, Vytautas, buvo tik vienu metų. Šiandien jis jau kariauja Antaramerikiniam Kare. Jam jau teko ir Egipte, ir Francijos kolonijose, ir Italijoje su naciais susidurti. Leitenantas Vytautas Lavinskas kovoja pirmose eilėse.

Kas galėjo tada manyti, kad Vytautui teks kariauti? Niekas nemanė, kad taip greit pasaulis vėl bus naujo karo liepsnų apimtas.

Mes tada sėdėjome ir vartėme didelį 8-nių puslapių naują laikraštį. Vartėme tą laikraštį ir diskutavome. "Frank", tarė Motiejus Vasiliaskas, Naujienos didelės gimės; jei jos išsilaikys, tai bus drutas laikraštis.

Jonas Girdžius pastebėjo, kad laikraštis įdomus, kad jam vadovauja Grigaitis, tad išsilaikymo prospektai yra geri. O ypačiai gera dirva tokiame laikraščiui yra Chicago.

Trečias buvo Thomas Krapas. Paėmęs laikraštį, jis pradėjo jį vartyti, žiūrėti į jo

puslapius. Staiga jo akys pasirodė ašaros...

Supratome: jis vargšas nemoka nei rašyti, nei skaityti. Jam graudu pasidarė, kad dėl to jis gyvenime tiek daug nustojo.

Krapas buvo kilęs iš Virbalio miestelio, per kurį iš Prūsų buvo gabenami tukstančiai lietuviškų elementorių ir kitų knygų. Tačiau tos knygos nepataikė į Krapo namus, tad jis taip ir neišmoko skaityti.

Mes buvome keturi vyrai, o laikraščiu, kaip apskaičiavome, atleidavo net devyni. Moteris priminė, kad atėjo "Pirmyn" ir "Darbininkų Balsas". Tokiu būdu "Naujienos" buvo dvylikas laikraštis. Iš viso tada buvo, rodosi, šešiolika laikraščių.

M. Vasiliaskas juokaudamas pastebėjo, kad girdi, dabar Frank ir vėl su Dėdinu konkuruos prenumeratas berinkdami.

Šiandien nei Jono Girdžiaus, nei Vasiliausko, nei Dėdino jau nebėra, — jie visi jau mirę. Užsilikau tik aš.

Kai persikėliau gyventi į Detroitą, tai ten dalyvavau dviejuose vajuose. Su malonumu prisimenu draugą Antaną Strazdą, kuris man talkininkavo, — ačiū jam.

Per trisdešimt metų "Naujienos" daug prisidėjo prie lietuvių kultūrinio lygio pakėlimo bei prie Lietuvos išlaisvinimo; kai pasibaigė Pirmasis Pasaulinis Karas. Teko joms ir daug visokių kliūčių nugalėti, bekovojo su priešiniais. Bandydami "Naujienas" sunaikinti, tie priešinai patys sunyko.

Kas galėjo tikėtis, kad turtingų bankininkų leidžiami laikraščiai susmunka, kuomet "Naujienos" virst pirmu didžiausiu ir įtakingiausiu Amerikos lietuvių dienraščiu?

Nelengvas tai buvo darbas dienraštį leisti. Lietuviai daugumėje nebuvo pratę kasdieną laikraštį skaityti. Daugiausia reikėdavo pardavinėti pavieniais numeriais. Anglijų kasyklose gyvendamas, aš pats parėjęs iš darbo išnešiodavau nuo 15 iki 20 laikraščio kopijų. Manęs kitaip ir nevedindavo, kaip tik "cicilikų gazetninku."

Sunkūs tai buvo laikai, — daug darbo įdėti reikėjo, daug pasišventimo, daug ištvermės. Nėra lengva laikraščiu ir šiandien. Bet "Naujienos" vis dėlto apsieina be ubagavimo, be kolekty, kaip tai daro komunistai. Kadangi "Naujienos" tarnauja plačiai visuomenei, tad visuomenė jas ir remia.

Linkiu "Naujienoms" susilaukti aukštinio jubilėjaus, nors aš gal ir nesulauksiu... Kai "Naujienos" pasirodė aš neturėjau dar nė trisdešimt metų. Šiandien jau esu penkiasdešimt septynių.

Kai "Naujienos" šventė 25 metų jubiliejų, tai LSS 19 kuopa Brooklyne surengė balių, į kurį atvyko nemažai žmonių. Aš parsitraukiau 100 kopijų "Naujienų" ir išplatinau jas. Vienas lietuvis advokatas tame baliuje pareiškė, kad jis pirmą kartą girdęs, jog lietuvių laikraščiu sukako 25 metai. Faktiškai jis iš viso nežinojo, kad yra leidžiamas toks laikraštis.

Sakyta kuopa ryšium su 25 metų jubiliejum paskyrė 25 dolerius. Kaip bus šiemet, — nežinau. Man asmeniškai irgi gaila, kad šį kartą negalėsiu prisidėti prie "Naujienų" praplatinimo. Dalykas tokis, kad gyvenu gana toli nuo lietuvių kolonijos. Vienok tikiuosi, kad

Vingiuotu Taku.

Nežinau, kada baigsis mano kelyje vingių vingiai — pakirto kojas.

Kodėl tu, motin, nepasakei, kam jie reikalingi, lyg būtų pati nežinojusi —

sakei, kad pančiai arkliai tik kala, kam aš juos žvanginau ilgai be galo?

Sakei, kalėjimuos — vagys, plėšikai, kodėl gi mano jaunystė ten liko?

Sakei, pasaulis meilus ir geras.

Netikiu tau, motin, melas, melas!

Nubluko vingių kelias, kaip saulėj aliejaus dažais tepti Rafaelio paveikslai.

Supratau, ką vėrėsi arimuose grojo, supratau, bet... pervėlai —
—K. C. Lietuvis.
1937. I. 3 d.

už mane pasidarys tie, kurie daugiau turės progos su lietuviomis ir tarp lietuvių dalyvauti.

Baigdamas 30 metų sukakties proga noriu palinkėti "Naujienoms" nuo Lavinskių šeimos, Frank ir Anne, kolegų ir kloties ir laimės.

—Frank Lavinskas.

REMKITE TUOS, KURIE
GARSINASI
"NAUJIENOSE"

Visam NAUJIENŲ štabui siunčiu savo širdingus sveikinimus!

DR. C. Z. VEZEL'IS4645 So. Ashland Avenue
YARDS 2246

Tegul NAUJIENOS Padės Lietuviams Iškovoti
Nepriklausomybę!

HEALTHY FOOD RESTAURANT

JOE and JULIA MALONIS, Prop.

3206 So. Halsted Street

Phone Victory 4579

CHICAGO, ILLINOIS

Lai gyvuoja NAUJIENOS ilgiausius metus!

HAPPY CORNER TAVERNChoice Wines, Liquors and Beer
MRS. MARCELLA WALANTAS, Sav.

3464 LITUANICA AVENUE

YARDS 1305

Tables for Ladies

PIRKITE KARO BONUS

GARSINKITĖS "NAUJIENOSE"

Mes, minėdami savo 75 metų sukaktį
sveikiname Naujienas 30 metų sukak-
tinių proga ir linkime joms
pasisekimo!

**Dr. Peter Fahrney
and Sons Co.**

Išdirbinėtojai GOMOZO

2501-17 W. Washington Blvd., Chicago, Ill.

Phone SEELEY 5176

30 METŲ SU "NAUJIENOMIS"

"Naujienos" nuo savo atsiradimo skleidžia apšvietą ne tik tarpe Amerikos lietuvių, bet ir kitose šalyse, kur tik turi progos pasiekti lietuvių. Visokių pažiūrų žmonės jose gali išsireikšti savo mintis. "Naujienos" visiems lietuviams teisingai ir nuoširdžiai patarnauja. Jos, kiek išgali, apgina savo tautos reikalus; darbo žmonių reikalus, lietuviškų draugijų reikalus; lietuvių prekybininkų reikalus ir tt. Šiandien be savo kalba dienraščio jau, rodosi, negalėtum nė apsieiti. Didžiausias kreditas ir padėka priklauso drausoliams pasiryžėjusiems prieš 30 metų "Naujienų" dienraštį įsteigti. Taip, 30 metų, rodosi, labai greitai prabėgo. Bet tai nėra trumpas žmogaus gyvenime laikotarpis. Per tiek laiko prisiėjo pasaulyje daug

pergyventi ir pamatyti visokių įvykių ir permainų. "Naujienuoms" nemažai prisiėjo kovoti su priešais mūsų tautos, mūsų draugijų. Prisiminus Baltimorės SLA 35-tą Seimą, Chicagoje 36-tą Seimą, — koks tai buvo suklaidintų lietuvių baubimas! Šie abubliai apardė Lietuvių Socialistų Sąjungą, SLA ir kitas lietuvių draugijas. "Naujienuos" ir baublius mokino apšvietos ir žmoniško tolerantiškumo. Dabar, kai kur, jau jie taip daug nebaubia.

Kiti "Naujienų" pasižymėjimai — nuopelnai. Uolus prisidėjimas sušaukti Visuotiną Amerikos Lietuvių Seimą 1914 metais Brooklyne, N. Y., ir įsteigti Lietuvos šelpimo Fondą. Kai Smetonos valdžia Lietuvoje pradėjo ukinkus mušti ir šaudyti sušaukta Amerikos

lietuvių visokių draugijų Clevelande, Ohio, Lietuvos demokratijai ginti Seimas. Rusijai okupavus Lietuvą ir apiplėšus ją bei ištrėmus kelias dešimtis tukstančių niekuo nenusikaltusių lietuvių į tolimo Sibiro tyrus, "Naujienų" redaktorių Dr. P. Grigaitis su kitais lietuviai važiuojo į Washingtoną pas prezidentą Rooseveltą prašyti užtarimo, kad būtų galima Lietuvai padėti.

Naujieniečiai ir Dr. P. Grigaitis dalyvavo Pittsburgh, Pa., visų lietuvių susivaižiavime, kur tapo suorganizuota išsvarbiausių lietuvių srovių katalikų, sandariečių ir socialistų Amerikos Lietuvių Taryba. Dr. P. Grigaitis liko išrinktas A. L. T. sekretorium.

Prie Naujienų randasi tie žmonės, kurie rupinasi Lietuvos Nepriklausomybės reikalais. Ypač Dr. P. Grigaitis dar jaunuolis — studentas budamas, o jau daig nukentėjo už Lietuvos laisvę. Kasgi iš lietuvių nežino, kaip jį skaudžiai caro žandarai už lietuvių sumušė ir kaip sunkiai jis savo gyvybę iš caro budelių rankų išnešė.

Amerikos lietuvių gyvenime per 30 metų savo gyvavimo lietuvių dienraštis "Naujienuos" suvaidino labai svarbią rolę. Čia suminėti ir nepaminėti įvykiai "Naujienuos" visada buvo pirmutinės teisingai nušviesti.

Pasauliniai įvykiai "Naujienų" irgi visada teisingai buvo aprašyti. Teisingai buvo apibudintas pirmas pasaulinis karas; kaip ir kodėl griuvo carų ir kaizerių sostai, imperijos — senos valstybės.

Atsirado naujos valstybės, tarpe jų ir Lietuva. Atsirado nauji valdovai — diktatoriai. Jie ėmėsi steigti "socializmus", komunizmus ir fašizmus. O tikrenybėje tai buvo tai nauja žmonijai vergija. Jie savo pavaldinius padarė beteisiais žmonėmis. Didžiuosius diktatorius — tironus pamegdžiota — pasekta ir pas mažasias tautas. Net ir mūsų Lietuvoje Smetona išgriovė demokratinę žmonių išrinktą valdžią ir pats vadu — diktatoriumi apsišaukė. Ir siuntė savo slankunus — tarbus pas Mussolinį fašizmo mokytis, kad būtų mandresni demokratijas niekinti. Betgi Lietuvos diktatorėlis Smetona kaip tik užuodė aziatiškai — rusišką Stalino degutą, irgi čia tuoj pas mus į demokratijos šalį atidumė, nors Mussolinio karalystė nuo jo dvaro kur kas arčiau buvo.

Štai dabar jau turime ir 2-ą pasaulinį karą. Jame lieja kraują jau ir mūsų sunys. Ir šis karas su jo visokiomis baisenybėmis nežinia kaip ir kada pasibaigs?

Labai man yra malonu "Naujienuos" 30 metų sukaktuvių proga pasveikinti.

Sveikinu vyriausį redaktorių Dr. P. Grigaitį, redak. narį K. Augustą ir kitus. Sveikinu "Naujienų" pirmuosius įsteigėjus: K. Gugį, T. Rypkevičių, P. Millerį, A. Ambrozevičių, J. Šmotelį, A. Žymontą ir kitus.

Sveikinu Moterų Skyriaus vedėją p. Norą Gugiene. Žodžiu, sveikinu visą "Naujienų" štabą.

Igiausių metų "Naujienuos" ir naujieniečiams.

—V. Cernauskas.
Springfield, Ill.

AUTDEJUL

Tai priaudė brolis šaltis Man gražiausių kilimų Ir visus juos iškabino Mano lūšnoj ant langų.

Jei rengies tekėti, sese, Skubink greita pas mane, Brolis šaltis šiandie prašė — Išmokins taip aust tave.

Jis be staklių ir be nyčių, Vieni žaibo greitumu, Išdabino mano gryčią, Pažiūrėt — jauku, ramu.

Neišmoksiu aš taip austi, Bet skubiai einu, einu, Noriu šaltį tik paklausti, Gal jis man duos dovanų...

Šaltis puošia tik bakužę, Rengia parodas tenai, Kur langai kreivi, sulūžę, Ten brangiausi kilimai — 1937 I. 21 d.

MALONUS PRISI-MINIMAS

Koks tai malonus prisiminimas to laikotarpio, kada mes lietuviai susilaukėme dienraščio "Naujienų". Kaip pirmutinis dienraštis tarp išeivijos šioje šalyje buvo sutiktas su didžiausiu džiaugsmu ir pasigėrėjimu. Ne vienam skaitytojui iš džiaugsmo ir ašara nuriudėjo per veidą, pamąčius pirmą "Naujienų" leidinį. "Naujienuos" tai buvo seniai lauktas svečias tarpe Amerikos lietuvių.

Trisdešimtis metų, rodos, labai greitai — prabėgo, mums "Naujienuos" beskaitant. Kai kurie iš skaitytojų jau peršokom šešiasdešimt metų ir gerokai apsenom, bet pasidėkojant "Naujienuos", mes patobulinom

savo protą ir pažangą.

"Naujienuos" per tuos trisdešimt metų gyvavimo turėjo pergyventi gana audringus ir sunkius laikus. Iš kairės ir dešinės "Naujienuos" puolė priešai su didžiausiu įnirtimu. Kasdmi duobę "Naujienuos", kai kurie ir patys į ją įkrito. "Naujienuos" nugalėjo visus sunkumus. Šiandien "Naujienuos", rodydamos kelią apšvietos ir kultūros žengia pirmyn — kaip demokratijos minties dienraštis.

Pasidėkojant gabiam ir pilnam energijos redaktoriui Dr. P. Grigaičiui, mes ir šiandien skaitom ir gerime "Naujienuos".

Per tuos trisdešimt metų "Naujienuos" vedė ir veda kovą su Lietuvos priešais. "Naujienuos" darbuojasi, kad Lietuva taptų laisva ir nepriklausoma valstybė. "Naujienų" pastangos yra daug kas nuveikta toje linkmėje.

Už "Naujienų" tokius kilnius darbus linkiu joms, D-rui P. Grigaičiui ir visam "Naujienų" štabui ilgiausių metų bei sulaukti auksinio jubiliejaus.

Lai gyvuoją "Naujienuos"!
—V. Martinaitis.
Free Soil, Mich.

Pirkite tose krautuvėse, kurios GARSINASI "NAUJIENOSE"

Linkiu, kad NAUJIENOS visuomet sėkmingai dirbtų naudingą darbą išeivijos ir Lietuvos naudai.

DALEN'S DRUGS

PAUL DALEN, R. Ph.
ARCHER AVE. BIG STORE

4187-4193 Archer Ave. Virginia 9797

Tegul NAUJIENOS ir toliau kovoja prieš rudąjį ir raudonąjį fašizmą, kaip kovojo iki šiam metui!

MACKE REALTY CO.

K. J. MACKE

2346 West 69th St. Tel. Prospect 3140

Lai gyvuoją NAUJIENOS ilgiausius metus!

WHITE FRONT GARAGE

JOHN MKSIS, Sav.

830 West 35th Street
VIRGINIA 2757

PIRKITE KARO BONUS

LINKIME, KAD NAUJIENOS VISUOMET LAIMINGAI IR SĖK-MINGAI DIRBTŲ NAUDINGĄ DARBĄ VISŲ LIETUVIŲ NAUDAI

Jucus Sisters Restaurant

1608-10 West 47th Street

Telephone YARds 4998

Visam NAUJIEŲ Štabui
Siunčiame Savo širdingus
Sveikinimus!

LIBERTY RESTAURANT

JONAS IR MRS. PILKIS, Sav.

4915 West 14th Street

Telefonas CICERO 7154.

CICERO, ILLINOIS

Taipgi Savininkai

LIBERTY GROVE

Šiomet Daržas Duodamas DYKAI

30 METŲ SUKAKTUVIŲ PROGA

LINKIME NAUJIENOMS

DIDŽIAUSIO PASISEKIMO!

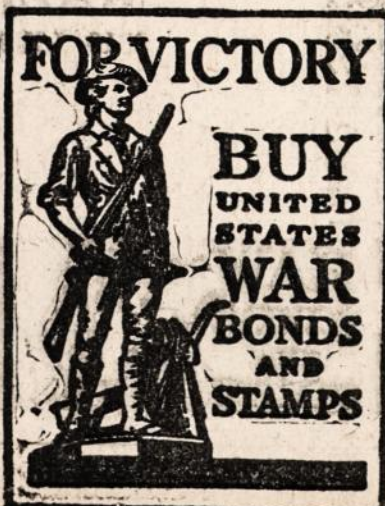
RAINBOW TAVERN

JOE IR ANNA PETRAITIS, Sav.

658 West 35th Street

Phone Yards 6175

CHICAGO, ILLINOIS

Stanley Litwinas

30 Metų Sukaktuvių Proga linkime
"NAUJIENOMS" didžiausio
pasisekimo!

Carr Moody Lumber Co.

STANLEY LITWINAS,
Vedėjas

3039 So. Halsted Street

Tel. VICTORY 1272

Chicago, Ill.

Sveikiname NAUJIENAS kaip rimtą, tolerantišką
ir pažangų dienraštį

JOHN WAITKUS

DRY GOODS STORE

2700 West 43rd Street
Phone Virginia 3153

LAI GYVUOJA NAUJIENOS ILGIAUSIUS METUS!

Lovick's
Florist

3316 SOUTH HALSTED STREET

Tel. YARDS 7308

Linkiu NAUJIENOMS Ilgiausių Metų!

URBA
GELININKAS

4180 Archer Avenue
Phone Lafayette 5800

Linkiu NAUJIENOMS Didžiausio Pasisekimo!

STANLEY J. SACHARSKI

LAI DOTUVIŲ DIREKTORIUS

1735 WABANSIA AVENUE

Tel. Brunswick 2535

VISAM NAUJIENŲ ŠTABUI SIUNČIU

SAVO ŠIRDINGUS SVEIKINIMUS!

John F. Cudeikis

LAI DOTUVIŲ DIREKTORIUS

Seniausia ir Didžiausia Laidotuvių Įstaiga

AMBULANCE
Dieną ir Naktį

Visi Tel. YARDS 1741-1742
4605-07 So. Hermitage Ave.

4332-34 So. California Ave.
Telefonas LAFayette 0727

PETRAS JUKNYS, U. S. KAREIVIS

30 METŲ PLAČIU DARBO VIEŠKELIU

30 metų laikotarpis...

Tai ne 30 dienų, ne 30 mėnesių, 30 metų, tai beveik trečdalis ilgo šimtmečio...

30 metų laikraščio ir spaudos darbo, sukaktis yra gana žymi ir svori paminėjimo data mūsų tautos išeivijoje. Ne bet kuris laikraštis sulaukia tokio jubiliejinio amžiaus metų tautos išeivijos visuomenėje.

Tokią didžią ir garbingą sukaktį šiandien mini "Naujienu" dienraštis išleidamas šią specialią jubiliejinę laidą. Dienraščio gyvavimo 30-ties metų sukaktis faktiškai suėjo vasario 19-tą dieną.

Grazus metų pluoštas kultūrinio, gyvybinio, literatūrinio ir laikraščio spaudos darbo. O tuo metu, kada "Naujienu" pradėjo eiti savo spausdintu žodžiu, lietuviai pilnu antplūdžiu vyko į Ameriką, apleido gimtąjį kraštą, tikėdamiesi čia surasti ir pelnytį geresnį ir šviesesnį gyvenimo rytojų. "Naujienu" čia juos sutiko savo lietuviškos dvasios žodžiu su pagalba, su pamokiniu kaip sutikti naujus gyvenimo pavojus, kaip įsiterpti į svečios šalies gyvenimo vėžes, "Naujienuose" lietuviui-ei buvo lyg toji maldaknygė, tėvas, patarėjas, nuliū dusios sielos paguoda ir suraminimo įrankis.

Kaip šiandieninė, tuo labiau tuometinė Chicago, buvo daugumos lietuvių apsigynimo vieta, pirmoji naujo gyvenimo pradžios vietovė. Net ir šiandien Chicago yra vadinama lietuvių ateivijos sostine, viso lietuviško gyvenimo ir darbo centru.

Pirmieji "Naujienu" sumanytojai ir leidėjai galimai suprato reikalą laikraščio, kuris būtų pagalbos ranka, padėjėju ir šviesos skleidėju bei pačiu mokytoju mūsų lietuviui. Aišku, pirmasis ledas pralaužti nebuvo lengvas darbas, nebuvo ir lengva pradžia. Reikėjo lėšų, žmonių, įrankių, o labiausiai sugebėjimo ir mokinio pažinti mūsų žmonių nusistatymą, dvasią, norus ir tt. Juk tai kiekvieno laikraščio kelias ateiviai, etika darbo dirvai.

"Naujienu" ir jų pirmieji ir dabartiniai leidėjai sugebėjo išvairuoti ir atvesti dienraštį iki šių dienų. "Naujienu" šiandien yra visų skaitančių lietuvių pasididžiavimu, pažiba ir vienu populiariausiu dienraščiu ir laikraščiu Amerikos lietuviuose. "Naujienuose" plačiai skaitomos ir Pietų Amerikos valstijų lietuvių.

Spaudos darbas nėra lengvas, turiu pasakyti, yra gana sunkus. Neskaitant jau pačių amerikoniškų daugelio laikraščių, svetimšalių laikraščių padėtis ir gyvenimas nėra rožėmis klotas... Tik tvirtas dirbančiųjų prie laikraščio supratimas, pasiryžimas ir gilus idėjinis darbas įstengia palenkti sunkmenas.

"Naujienu" šiandien džiaugiasi ir gali didžiulis savo gražia sukaktimi, o mes lietuviai turime įvertinti tą neįkainojamą kultūros ir apšvietos

Progreso Skeveldrose.

Mes gyvenam—progresuojam, mūsų rankoj dangus, žemė, mes gyventi skubam šuoliais, kol dar nesame pasenę.

Mes gyvenam—mirtis juokias, kad valdovai be vainikų, ne valdovai, bet apuokai tamsoj klaidžioti palikę. 1934 m., K. S. D. K.

įrankį. Spauda svarbus įrankis daugelyje darbų, kovų, apšvietos bare. Spausdintas žodis, padėjo pamatą Lietuvos laisvei ir nepriklausomybei, padės ir šiandien mūsų troškimams, norui ir darbui.

Pagarba ir padėka "Naujienu" leidėjams, vyr. redaktoriui Dr. Pijui Grigaičiui, redakcijos, administracijos ir spaustuvių darbuotojams!

Ilgiausių metų su "Naujienu" kultūrinio ir švietimo darbu!

Menas Kultūros ir Antikultūros Šviesoj

(Tęsinys iš 3-io pusl.)

tyvišką balvonų skulptūrą. Sunku tikėtis, kad iš šitų "eksperimentų" išeis kas gero, nes estetikos demoralizacija jau plačiai pasklidusi.

Suprantama, estetikos skonis daug priklauso nuo žmogaus auklėjimo. Estetikos auklėjimo klausimu mes jau nebeturime nei ypatingo principo, nei priemonių. Čia, gal būt, kaltas bus bžnis. Demokratinėje šalyje kaip politikoje, taip ir meno klausimuose, žmonės skaldosi į grupes, kai jų mintys neturi vienybės. Bet ar totalitarinėse valstybėse liaudis turi vienodas mintis bei pažvalgas? Aišku, kad ne! Yra manoma, kad demokratinėse valstybėse menas išsigeima, nes virsta biznio ir propagandos įrankiu. Ši teorija, kad menas išsigeima, neišlaiko kritikos. Jeigu menas išsigeima, tai turėtų išsigitinti ir visuomenę. Menas ir visuomenės doros supratimas bei religija, visuomet buvo glaudžiausio kontakto. Kai visuomenė ir valstybė keičia senas pažiūras, keičiasi ir menas. Menas ir tauta yra vienas kūnas. Menas ir mūsų laikais kuriasi iš tautos papročių ir tradicijų. Menas ir gyvenimas yra racionalūs elementai. Kad taip yra, tai rodo ir graikų renesanso laikai (500—300 m. prieš Kristų). Kai graikų liaudies religiniai įsitikinimai buvo legendariniai dievai, tai skulptūros ir architektūros menas tarnavo dievams ir dievėčiams. Graikai iš prigimties mėgo gamtą, garbino jėgą ir sportą, toks buvo jų ir menas. Graikai turėjo aukštą grožio ir doros supratimą. Jie išaukštino žmogų savo gražioje lipdyboje, kuri ir šiandien yra pavyžiu.

Prieš viduramžius ir Italijos renesanso laikais, visas menas buvo valdančios aristokratijos ir bažnyčios monopolizuotas. Visuomenė joks menas tada nebuvo prieinamas ir ji negalėjo juo naudotis. Menininkai dirbo pagal užsakymus, nes jie buvo atsakomingi už kiekvieną darbą savo valdovams. Kai Italija renesanso laikais (15-tam amž.) buvo suskaldyta į provincijas, kurias valdė kunigaikščiai ir kovojo vieni prieš kitus, buvo didelės varžytinės tarp aristokratijos ir bažnyčios. Kunigaikščiai samdėsi menininkus dirbti sau sarkopagus, puošti juos statulomis, o bažnyčia vis dar turėjo pirmenybę ir dėl to įvykdavo konfliktų. Po to menas pradėjo darytis nepriklausomas ir perėjo į visuomenės sluoksnius.

Meno kultūra, tur būt, niekuomet nenustos savo sąvokos. Menas—tapyba, lipdyba ir muzika atsimaino, kai atsimaino žmonių pažvalgos. Bet kuri nauja idėja stengiasi griauti senuosius įsitikinimus. Niekas vietoje nestovi.

**Sveikinam Naujienas
su 30 metų
jubiliejum**

**Lietuvių
Tautiškos
Kapinės**

**"NAUJIENU" TROŠKIMAI IR PASTANGOS
NENUĖJO VEJ AIS, KA JOS SAK E IR DARĖ,
BUVO PASIREMTA TEISINGUMU, RIMTU
PROTU IR ŠVARIA SAŽINE.**

**NARIAI CHICAGOS LIETUVIŲ LAIDOTUVIŲ
DIREKTORIŲ ASSOCIACIJOS**

J. LIULEVIČIUS

4348 SO. CALIFORNIA AVE.

Phone LAFAYETTE 3572

LACHAWICZ IR SUNŠ

2314 WEST 23rd PLACE

Phone CANAL 2515

10756 SO. MICHIGAN AVE., COMMadore 5765

Tel. PULLMAN 1270

L. BUKAUSKAS

10821 SO. MICHIGAN AVENUE

Phone PULLMAN 9661

ANTANAS M. PHILLIPS

3307 LITUANICA AVENUE

Phone YARDS 4908

P. J. RIDIKAS

3354 SO. HALSTED STREET

Telephone YARDS 1419

710 WEST 18th STREET

I. J. ZOLP

1646 WEST 46th STREET

Phone YARDS 0781

MAŽEIK A

3319 LITUANICA AVENUE

EVANAUSKAS

Phones YARDS 1138-1139

PIRKITE KARO BONUS

Anri Barbuis

PO MUŠIO

(IS ROMANO "UGNY")

Mes laukiam aušros toj pat vietoj, kur sugriuvom. Diena pamažėli artinasi. Šalta, niuri mirties šviesa nuskaidrina liudnų reginį.

Lietus liovėsi. Švininė lyguma padengta blankiais veidrodžiais vandens, kuris, rodosi, eina ne tik iš nakties, bet ir iš jūros.

Mieguisti, išvargę, sustyrę nuo šalčio, retkarčiais praverdami akis, mės matom gimstančią dieną.

Kur gi apkasai? Mes matom ežerus, o tarp jų pieniškas sustingusio vandens linijas.

To vandens daugiau negu mes manėm. Jis viską paskandino, jis visur papludo, ir naktį sutiktų žmonių spėliojimai pasitvirtino: apkasų nebėr, nes tie kanalai ir yra buvę apkasai. Tarsi visotinis tvanas. Mušio laukas nemiega: jis negyvas. Gal but, kur nors toli gyvenimas eina, bet mes jo nematom.

Aš kilsteliu ir, kaip ligonis, svyruodamas dairausi aplink. Mano milinė tempia mane prie žemės savo didžiulių svoriu. Paliai mane guli kažkokios keistos beformės masės. Viena iš jų — mano draugas Paradi. Jis apaugęs storu purvo sluoksniu; jo šovinynų vietoj kaž-

kokie gumuliai pupso. Jis taipgi atsikelia. Likusieji miega ir nekruta.

Nuostabi tyła. Jokio garselio, išskyrus krintančių ir vandenį purvo gabalų pliuksėjimą. Šaudymo negirdėti. Nebėra sviedinių, nes jie nesprogtų, nebėra kulkų, nes žmonės...

Kurgi žmonės? Po truputį mes įžiurim juos. Jie miega netoliese, nuo kojų iki galvos purvu apaugę ir atrodą lyg negyvi daiktai.

Kiek atokiau aš pastebiu kitus žmones, prisisiurbusius prie pusiau apgriuvusio, vandens paplauto pylimo. Tai kažkokie negyvi daiktai, kažkokie ryšuliai, gulį šalia viens kito, lyg įmurdyti purvan.

Aš stengiuosi sudrumsti tylą. Klausiu žiurinėio į tą pat pusę Parodžio:

—Ar tai negyvieji, — Tuoj eisim pažiūrėti, — atsako jis pusbalsiai. — Pagulėkim truputį.

Mes pasikeičiam žvilgsniais, paskui vėl žiurim į tuos, kurie guli. Išvargę mūsų veidai nebe-panašų į žmogaus veidus; jie pavirto kažkuo purvinu, pail-susiu, o akys krauju pasruvo. Per šį karą mes matėm vienas kitą įvairiose padėtyse ir visgi dabar nebepažįstam save.

Parodi nusisuka ir žiuri kiton pusėn.

Staiga aš pastebiu, kaip ji sukrečia šurplys. Jis pakelia didžiulę, purvais aplipusią ranką.

—Ten... ten... — veblena jis. Vandens paviršius pluduriuoja kažkokios masės, panašios į apvalius rufus.

Mes velkamės tenai... Tai skenduoliai. Jų galvos ir rankos paslėptos vandeny. Mes matom tik jų nugaras, diržus, mėlynas palaidines, išbrinkusius kunus.

Vieno skenduolio plaukai iškilo į paviršius, tarsi vandeny žolė. Štai pasirodė veidas: galva atsirėmė apkasų krašto, o kunas paslėptas vandeny. Balti akių obuoliai atkreipti į dangų. Atvira burna žiuri juoda anga. Pageltę, išpustas kunas atrodo permirkęs ir ištinęs.

Čia pirma buvo sargybiniai. Jiems nepavyko išlįsti iš purvo. Veltui buvo jų pastangos susikabinti į sieną slidaus ir klampaus apkasu, į kurį vėlžėsi vanduo. Jie žuvo.

Prieš mus ištyso priešakinės linijos — mūsų ir vokiečių. Jos vienodai nebylios ir patvinsios vandeniui.

Mes einam prie tų pabirusių griuvėnių. Pereiname tas vietas, kur vakar buvo baisių zona. Mes esame šurpulingoj linijoj, kur susmuko nežmoniškos pastangos mūsų vakarykštės atakos. Čia kulkos ir sviediniai per pusantų metų sėjo mirtį, su įtužimu susikryžiuodami virš žemės nuo vieno horizonto krašto ligi kito.

Dabar gi čia kažkoks įsta-bų tyglėjimo ir mirties laukas. Dirva aplink nuklota miegančių butybių: vieni sustingę, kiti pamažu vartosi, dar kiti miršta.

Prieš apkasai irgi palaipsniui nyksta vandenį; jų vietoj lieka šuliniai ir klanai.

Čia kunų nematyti. Užtat aš pastebiu kai ką daug baisesnį — baltą nuogą ranką kyšančią iš duobės, užpiltos vandeniui. Žmogus, matomai, buvo užverstas šioj slėptuvėj, ir tik ranką iškišti besuspėję.

Prieję arčiau, pamatom, jog tos žemių kruvos, suverstos duobės pakraščiuose — tai žmonės. Mirę jie, ar miega Nežinia. Tiek matom, kad nekruta.

Vokiečiai ar prancuzai? Neatspėsi. Vienas jų pravėręs akis žvelgia į mus, judindamas galvą. Mes jam tariam:

—Prancuzas? Paskui klausiam vokiškai: —Deutsch

Jis neatsakęs užmerkia akis ir vėl grįžta į nebutį. Taip mes ir nesužinojom kas jis.

Nėr galimybės nustatyti tų butybių kilmę nei pagal rūbus, storai purvu apaugusius, nei pagal kepurės, kurių nematyti, nei pagal ginklus, nes ginklų arba nėra, arba ranka guli ant kažkokių beformių masių, primenančių didelę žuvį.

Visi tie žmonės, kurie guli aplink mus, galutinai išsekę, nebyli, bežadžiai. Jie panašūs viens į kitą, tarsi jie nuogi buty. Baisi naktis juos visus sulygino.

Tai viso ko galas. Vienai akimirksniui nutruko, episkai sustojo karas.

Buvo laikai, kada aš maniau, jog baisiausia kare — tai sviedinių liepsna. Vėliau maniau, jog pats baisiausias dalykas yra užtrokšti požemiuose. Bet ne tikriausias pragaras — tai vanduo!

* * * Pakyla vėjas. Jis savo lediniu dvelkimu kiaurai persunkia mūsų permirkusius kunus. Prieš mus gultinti lyguma užlieta vandeniui, nusėta lavonais. Tarp purvo kalvų pastebimas lengvas judėjimas. Pamažu slenka žmogiškos butybės, linkstančios po milinių srorio našta. Rytas toks murzinas, jog atrodo, kad diena baigia rusenti.

Palikę gyvi žmonės velkasi tarytum per dykumą, didelės, neišreiškiamos nelaimės vejamie, — išvargę, tragiškai iškrypę, pusnuogi. Eidami pro šalį jie dairosi ir, pažinę mūmę žmogų, sako:

—Tenai dar blogiau. Žmonės griuva duobėna ir nėra galimybės jų ištraukti. Visi tie, kurie naktį koja užmynę sviedinio duobės kraštą — žuvo. Mes matėme žemėse galvą, kuri blaskėsi, nes kunas ir rankos buvo purve paskendę. Tenai yra žabais klotas kelias; bet žabai pertruko pusiau ir pasidarė vilkaduobė žmonėms.

Tenai purve žmonės nustojo rubų. Pažvelk, na, į šituos: teko nuplauti visą milinę apačią, kad išlaisvinti juos, nes pas žmones nebuvo jėgų atsikelti ir vikkti tokį svorį. Kareivio Diumo milinė mes vos nuvilkom. Ji svėrė virš keturiasdešimt kilogramų — vos galėjom ją nulaikyti dviese. Štai, pažiūrėk į šitą su nuogomis blazdomis. Purvo klampynė nutraukė jam batus, kelnes ir baltinius. Tai neregėta baisybė!

Ir vėl žmonės slenka toliau vos judindami kojas.

Mes pasikeliām. Ledinis vėjas siubuoja mus, kaip medžius.

Einam nedideliais žingsniais. Pasukam į šalį. Du žmonės sto-vi pety į petį, apsikabinę už kaklo. Kas tai? Priešai sustingę paskutinėj grumtynėj ir liko tokioj padėty, kurioj juos mirtis užklupo? Ne, tai du žmonės, pasirėmę viens kito ir užmige. Jie negalėjo išsitiesti žemėje, kuri tykojo juos pra-ryti. Todėl pasviro, apsikabino ir užmigo iki kelių įgrimzdę permirkusioje dirvoje. Mes gerbiām jų ramybę ir pasišalinam nuo to žmogaus vargo įsikunijimo.

Netrukus ir mes patys sustojom. Perdaug pasitikėjim savo jėgomis; jau nebepajėgiam toliau eiti. Dar negalas mūsų nelaimės. Mes vėl sudrimbam ant žemės.

Užsimerkiam ir tik retkarčiais pradarom akis.

Griuvinėdami slenka link mus kažkokie žmonės. Pasilenkė ant mus jie kalba silpnu, pavargusiu balsu:

—Sie sind tot... Wir bleiben hier*)

—Ja, — atsidusęs atsako kitas.

Jie pastebi, kad mes krutam ir tuoj susmunka šalia

*) Jie mirė... Palikim čia...

mus. Vienas vos girdimai kreipiasi į mus: "Mes keliam rankas". Ir jie nejuda.

Po to jie maloniai išsitiesia šalia mūsų su miutimi, jog dabar pasibaigia jų kančios; pas vieną ant purvino veido pasirodo šypsena.

—Lik čionai, — sako Parodi, neatsigrįždamas, — o paskui galėsi eit, kur norėsi.

—Taip, — sutinka vokietis. — Pakakš man.

Mes jam neatsakom.

—O kitiem galima likt? — vėl klausia jis.

—Jei nori, gali likti, — atsako Parodi.

Jie keturišė; visi atsigula purve.

Vienas jų pradeda gargeti. Tarsi kažkokia raudanti daina veržiasi iš jo krutinės. Tuomet kiti pakyla ir klupodami aplink baimingai žiuri į jį. Mes stebim šią sceną. Gargėjimas nutyla ir meslungiškai besitraukęs kaklas sustingsta.

—Er ist tot** — sako vienas vokiečių.

Jis pravirksta. Likusieji atsigula miegoti. Beverkdamas užmiega ir jis.

Svyruodami priėjo keletas kareivių. Jie tarsi girti. Šalia mus jiems patogiau — ir mes visi kartu užmiegam, lyg brolių kapuose.

Vertė A. M.

**) Jis mirė.

Linkime, kad NAUJIENOS visad laimingai ir sėkmingai

dirbtų naudingą darbą išeivijos ir Lietuvos naudai

DR. JOHN J. SMETONA
DR. J. J. SMETONA, JR.

OPTOMETRISTAI

1801 So. Ashland Ave.

kampas 18-tos

Tel. CANAL 0523

Sveikiname NAUJIENAS ir linkime joms

ilgiausių metų!

BALZEKAS
MOTOR SALES

4030 ARCHER AVENUE

Phone VIRGINIA 1515

GARSINKITĖS "NAUJIENOSE"

Sveikinu NAUJIENAS ir Linkiu Joms Pasisekimo!

JULIUS BASKES

Stock Yards Buffet

4431-33 South Halsted St.

Tel. Oakland 9684

30 metų sukaklūvų proga linkime

NAUJIENOMS

didžiausio pasisekimo!

STANLEY IR BARBORA POČIAI

LIETUVIŠKA UŽEIGA

3958 West 111th Street

Tel. CEDARCREST 9470

CHICAGO, ILLINOIS

Lai gyvuoja NAUJIENOS ilgiausius metus!

Bestever Carpet
Company

NOT INCORPORATED

Jan ir Rozalia Chwala, Sav.

Kada reikalaujate karpetų, kreipkitės į mus, o busite patenkinti.

11336 Michigan Avenue

Chicago

Telefonas PULLMAN 9362

SVEIKINAME NAUJIENAS IR
LINKIME JOMS ILGIAUSIŲ METŲ!

Halsted Exchange National
Bank of Chicago

HALSTED STREET IR 19th PLACE

NARYS FEDERAL RESERVE SYSTEM IR FEDERAL DEPOSIT INSURANCE CORPORATION

Tegul NAUJIENOS Padės Lietuviams Iškovoti
Lietuvai Nepriklausomybę!

DR. JOSEPH KELLA
DENTISTAS

6558 So. Western Ave. Tel. Hemlock 2061

SVEIKINU NAUJIENAS KAIPO RIMTA, TOLERAN-
TIŠKĄ IR PAŽANGŲ DIENRAŠTĮ!

LEON S. MIKELONS
LIETUVIS ADVOKATAS

3331 South Halsted Street
Tel. Yards 2356

TEGUL NAUJIENOS IR TOLIAU TAIP BESALISKAI

IR TEISINGAI INFORMUOJA SKAITYTOJUS, KAIP

TAI DARE PER 30 METŲ!

MR. AND MRS. J. P. RAKŠTIS

"NAUJIENŲ" 30 METŲ SUKAKTIES PROGA

Šie 1944 metai, gal būt, kad bus reikšmingi yisam pasauliui ir bus pažymėti istorijos lapuose. Jei ta pasaulio baigėsi skerdynė dar ir nepasibaigs, bet Hitlerio bei Tojo sonai gerokai bus aplandyti. Tačiau mums Chicago bei visos Amerikos ir Kanados lietuviams darbininkams laisvės ir šviesos šalininkams šie 1944 metai yra itin reikšmingi ir bus atmintini gana ilgą laiką dar ir dėl kitos priežasties. Šiais metais sukanka 30 metų nuo įsisteigimo pirmo ir didžiausio lietuvių dienraščio Amerikoje "Naujienu". 30 metų atgal Lietuvos jaunuoliai, neturtingų ukininkų sunys ir dukterys, vieni pabėgę nuo caro žandarų, kiti laisvu noru atvykę į šią laisvės ir demokratijos šalį, pajutę, kad čia jų niekas nepersiekioja, pradėjo skaityti knygas ir visokių laikraščius, lietuvių išleistus, iš kurių keletas buvo ir pažangesnių. Vienok Chicago pažangieji lietuviai nepasitenkino išeinančiais laikraščiais, nes jie buvo tik savaitiniai, o pas juos gimė noras įsteigti dienraštį.

Didelis darbas ir daug kapitalo reikėjo dienraščiui leisti. Bet jaunuolių pasiryžimas ir pasišventimas viską nugalėjo.

Taip tai 30 metų sukako, kaip buvo išleistas pirmas "Naujienu" numeris ir pakviestas visų mūsų mylimas Dr. P. Grigaitis su pagelbininkais prie "Naujienu" vairo. Ir nežiurint, kokiais keliais jiems prisiejo važiuoti per ledų kalnus, pavojingas pelkes, per tamsias girias, pilnas visokių priešų, kurie vedė nepaliaujamas atakas. Net jų buvę draugai tvėrėjai šios kultūringos įstaigos,

pavirtę priešais, pradėjo puliti "Naujienas" ir jų vadą P. Grigaitį. Kaip įmānydami jie stengėsi jas visiškai sugriauti. Bet "Naujienos" ir dabar tebevaruoja tuo pačiu keliu, kuriuo pradėjo 30 metų atgal, nė kiek neiškrypdomos iš vėžių. Tai "Naujienu" ir P. Grigaičio tvirtas pasiryžimas ir teisingas nusistatymas su pritarimu plačiosios visuomenės viską nugalėjo. O kiek "Naujienos" per 30 metų savo gyvavimo suteikė lietuvių liaudžiai apšviestos, visokių patarimų ir patarimų kaip pavieniams, taip ir draugijoms bei visokioms organizacijoms, kurios tik kreipėsi su teisingais ir kultūringais reikalais. Kas tik kreipėsi į "Naujienas", jos visuomet ir visiems teisinga, patarnavo už mažą arba be jokio atlyginimo.

Tad "Naujienoms" šiomet švenčiant 30 metų jų gyvavimo sukaktį, jų šeimyna susideda iš tukstančių narių-skaitytojų, kurie kasdien laikraštį skaito ir gauna vėliausias žinias iš viso pasaulio. Ir man pačiam yra smagu prisiminti tie laikai, kada gyvendamas Iowa valstijoje, mieste Waterloo, gavau pirmą "Naujienu" dienraščio numerį. Skaičiau jį su tokiu noru, kaip alkanas gavęs kąsni duonos. Ir iki šiai dienai kasdien skaitau "Naujienas", ir jos yra man geriausias draugas. Tad dalyvaukime visi 30 metų "Naujienu" jubiliejuje ir pagerbkime "Naujienas" ir mūsų mylimą vadą Dr. P. Grigaitį už jo tvirtą nusistatymą išlaikyti "Naujienas" tose pat vėžėse. O jūs būvę jaunuoliai, kurie organizavote šią kultūringą įstaigą atsilankykite visi

Žibintui Užgesus.

Užgeso jau mano žibintas nuo didelio vėjo, — kur akmenys sunkūs nukrinta ilgai aš stovėjau.

Sukilę apuokai, pelėdos išgąsdinti gali nuvargę ant akmenio sėduos — parodykit kelią.

Sunkoka sulaukti ryto vienam tamsumoje, — nebarkit, kad naktį paklydęs ilgai aš klajoju.

1933 m. K. S. D. K.

Išalės Traukinys.

Pasuoliais daiktai sudėta lyg vargonuos kai kely, o kada pradės riedėti tas išalės traukinys?

Kasdien švilpauja švilpukais: anksti ryto, vakarais; metų metais čia užtrukom, traukinys kada išeis!

Laikas bėga — ratai stovi, tai įšalo traukinys... ei, greičiau pakvieskit Jovį, jis iš vietos iškrapštytys... 1934 m., K. S. D. K.

ir pasidžiaukite savo darbo vaisiais, nes jūs nebuvote apvilti. Aš nuo savęs sveikinu "Naujienas" trisdešimt metų jubiliejaus proga, o labiausiai Dr. P. Grigaitį ir jo visus pagelbininkus, linkėdamas jiems visiems ilgiausių metų vesti kovą prieš neteisę ir patariu visiems užsirašyti ir skaityti "Naujienas" bei tarpe draugų jas platinti. "Naujienas" skaitydami žinosite, kas dedasi pasaulyje. — P. B.

REMKITE TUOS, KURIE GARSINASI

"NAUJIENOSE"

Sveikinu NAUJIENAS ir linkiu joms ilgiausią metų!

DR. VAITUSH

4712 So. Ashland Avenue
YARDS 1373.

SVEIKINU NAUJIENAS KAIPO RIMTA,
TOLERANTIŠKĄ IR PAŽANGŲ
DIENRAŠTĮ!

A. A. SLAKIS

ADVOKATAS

GARSINKITĖS "NAUJIENOSE"

Compliments of

Turtas virš - - \$8,500,000.00

Atsargos fondas virš \$885,000.00

STANDARD FEDERAL SAVINGS and LOAN ASSOCIATION of CHICAGO

Justin Mackiewich, president and manager

4192 Archer Avenue

Tel. VIRginia 1141